

УДК 343.2

В. О. Навроцький,

докт. юрид. наук, проф., декан юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

У статті досліджено визначення категорій «предмет науки кримінального права», «завдання науки кримінального права», «функції науки кримінального права». На підставі аналізу існуючої бази публікацій доведено та конкретизовано їх зміст і визначено коло функцій.

Ключові слова: наука кримінального права, предмет науки кримінального права, завдання науки кримінального права, пізнавальна, критична та практична функції кримінально-правової науки.

У наукознавстві аксіоматичним є розрізнення понять об'єкта, який вивчається, та предмета відповідної науки. Адже об'єктом (чи об'єктами) вивчення виступають певні частини об'єктивного світу, предметом же науки є закономірності, які відображають виникнення, існування та розвиток відповідних об'єктів, що виявлені на абстрактному рівні, обґрунтовані та відтворені у притаманних науці формах. Таким чином, предметом будь-якої науки, у тому числі й науки кримінального права, є не самі по собі явища та процеси об'єктивного світу, а результати теоретичного обґрунтування, які дозволяють виділити ті закономірні зв'язки і відносини об'єкта, що вивчається, які специфічні лише для даного об'єкта.

Водночас розрізнення вказаних понять не означає їх протиставлення. Доволі очевидно, що те чи інше розуміння предмета науки кримінального права нерозривно пов'язане з тим, що ми вважаємо власне кримінальним правом, який зміст та обсяг цього поняття, тобто що є об'єктом вивчення цієї науки. При цьому доводиться констатувати, що в українській юридичній літературі відповідні питання розкриваються зазвичай лише в підручниках та

навчальних посібників¹, їм не присвячені не те що монографії, а навіть спеціальні статті в періодичних виданнях та збірниках наукових праць. Відповідно матеріал викладається в позитивістському плані, дискусії із приводу визначення предмета науки кримінального права по суті не ведуться. Навіть термінологія в цій частині не сформована. Як рівнозначні використовуються терміни «предмет науки», «предмет вивчення науки», «коло проблем, досліджуваних наукою», ще більше неоднозначності при вказівці на окремі елементи, які в сукупності утворюють аналізований предмет.

При цьому намітилися принаймні дві позиції – одна (характерна для більш раннього періоду розвитку української кримінально-правової науки), яка полягала в тому, що предмет науки визначався на основі визначення предмета відповідної галузі права і законодавства, та друга (що знаходить поширення останнім часом), згідно з якою предмет кримінально-правової науки значно ширший за предмет кримінального права як галузі. Визначається такий предмет здебільшого шляхом указівки на його окремі складові (елементи), якими зазвичай називають не відповідні закономірності, що підлягають виявленню в ході теоретичного аналізу, а самі предмети, процеси, явища, які піддаються дослідженню.

Традиційним для вітчизняної доктрини кримінального права і домінуючим у 90-х рр. минулого століття було успадковане ще з радянської кримінально-правової науки ототожнення понять «кримінальне право» і «кримінальне законодавство» та визнання останнього предметом науки кримінального права. Так, в одному з перших підручників з кримінального права, який вийшов у світ після відновлення державної незалежності України, під предметом науки кримінального права пропонувалося розуміти такі соціальні явища, як злочини і покарання, а предметом вивчення відповідної науки було

¹ Серед спеціальних видань див.: Фріс, П. Л. Поняття, джерела, предмет, завдання, система та принципи кримінального права України [Текст] / П. Л. Фріс. – Івано-Франківськ : Сімік, 2002. – 36 с.; Гришук, В. К. Поняття, предмет, методи, завдання, функції, система, джерела та принципи українського кримінального права [Текст] : навч. посіб. / В. К. Гришук. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2009. – 112 с.

названо кримінальне законодавство і практику його застосування².

Виникає запитання, наскільки обґрунтовано називати злочин і покарання як соціальні явища предметом кримінально-правової науки. У зв'язку з цим у теорії відзначається, що кожна наука, визначаючи свій предмет, не може обмежитися лише вказівкою на об'єкт вивчення, але повинна окреслити свій, тільки їй властивий, визначений аспект вивчення, саме він і є предметом. Сприймавши тезу, що предметом кримінально-правової науки є злочин і покарання як соціальні явища, ми, по-перше, зведемо визначення предмета до вказівки лише на об'єкт вивчення; по-друге, втратимо можливість відмежувати кримінальне право від інших наук кримінального циклу, а також від окремих теорій низку неправових наук. Адже окремі аспекти злочину і покарання досліджують і кримінологія, і кримінально-процесуальне право, і кримінально-виконавче право, і судова медицина, і юридична психологія, і соціологія, і психіатрія тощо. Проте кожна з цих наук досліджує вказані явища у певному лише їй властивому аспекті. Кримінальне право вивчає не злочин і покарання як соціальні явища, а юридичну природу вказаних явищ шляхом дослідження кримінального законодавства та правозастосовної практики³.

Слід зауважити, що як автори вказаного підручника, так й інші українські вчені предмет науки кримінального права не зводять до чинного кримінального законодавства та існуючої практики його застосування. Звертається увага на те, що названі феномени вивчаються наукою в їх історичному розвитку і змінюваності. Тому до предмета вказаної науки належать також історія розвитку кримінального права України, тенденції вдосконалення кримінальних законів і практики їх застосування, указується, що наука кримінального права залучає до кола проблем, що нею вивчаються, також теорію кри-

² Див.: Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х. : Право, 1997. – С. 13.

³ Див.: Хилюк, С. В. Розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання особливої частини) [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук / С. В. Хилюк. – Львів, 2007. – С. 19.

кримінального права держав як далекого, так і близького зарубіжжя⁴.

При цьому не уточнюється (що цілком зрозуміло, якщо врахувати, що мова йде про виклад матеріалу в підручнику), яким чином українська кримінально-правова наука вивчає зарубіжну теорію кримінального права. Очевидно, мається на увазі використання її досягнень у розв'язанні окремих проблем (які є спільними з огляду на спорідненість законодавства, правових традицій тощо). Адже наукознавчі дослідження зарубіжної теорії явно виходять за межі аналізованого предмета, тим більше що вони не виділяються як окремий вид такого предмета і щодо вітчизняної кримінально-правової науки.

Наведене розуміння предмета науки кримінального права поділяється більшістю інших українських авторів. Щоправда, з деякими нюансами. Так, М. Й. Коржанський доповнює поданий вище перелік питаннями кримінального законодавства іноземних держав⁵. У літературі зустрічається визначення предмета науки кримінального права як механізму кримінально-правового регулювання в суспільстві та супутніх йому соціально-правових явищ⁶, проте не розкрито поняття «супутніх соціально-правових явищ», що не дає можливості повністю зрозуміти зміст такого визначення.

У публікаціях більш пізнього періоду – починаючи з початку нинішнього тисячоліття – не з'явилося якихось принципово нових щодо розуміння предмета кримінально-правової науки. Разом із тим окремі елементи, які утворюють предмет науки кримінального права, описуються дещо по-іншому. Так, в одному з підручників відзначається, що кримінальне право як галузь права та законодавства виступає для науки як предмет її вивчення та ця наука вивчає не лише чинне кримінальне законодавство, а і його істо-

⁴ Див.: Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Х. : Право, 1997. – С. 14. Характеристика предмета науки кримінального права не зазнала змін і в наступних виданнях цього підручника (див.: Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – С. 21–22).

⁵ Коржанський, М. Й. Кримінальне право України. Частина загальна [Текст] : курс лекцій / М. Й. Коржанський. – К. : Наук. думка, 1996. – С. 24–25.

⁶ Див.: Кримінальне право України. Особлива частина [Текст] : підручник / за ред. П. С. Матишевського, С. С. Яценка, П. П. Андрушка. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – С. 25.

рію та перспективи розвитку, зарубіжний досвід законотворення в цій галузі та застосування на практиці⁷. Дійсно, у ході підготовки бібліографії з кримінального права України виявлено наявність близько трьохсот публікацій на кримінально-історичну тематику та майже п'ятсот, присвячених вивченню зарубіжного досвіду.

Мають місце й більш широкі підходи до визначення предмета науки кримінального права, які ґрунтуються на констатації того, що «предмет науки кримінального права значно ширше за своїм обсягом і змістом за предмет кримінального права як галузі»⁸. При цьому автори, солідаризуючись з думкою російських колег, зазначають, що до предмета науки кримінального права входять: 1) історія кримінального права; 2) чинне кримінальне право; 3) кримінальна політика; 4) міжнародне кримінальне право й кримінальне право закордонних держав⁹.

Відзначаючи наявність раціонального зерна в такому підході, усе ж зауважимо, що потребує уточнення вказівка принаймні на два елементи аналізованого предмета. Кримінальна політика, напевно, входить до предмета науки кримінального права не повністю, а лише в тій своїй частині, яка стосується обґрунтування змін до законодавства та вдосконалення правозастосовної практики. Міжнародне ж кримінальне право, як на сьогодні загальновизнано, становить самостійну галузь права та законодавства, яка, будучи суміжною, усе ж таки істотно відрізняється від національного кримінального права. Існує наука міжнародного кримінального права, що має свій окремий предмет, на який кримінально-правова наука претендувати не повинна. Тому питання міжнародного кримінального права можуть і повинні аналізуватися українською наукою кримінального права лише в тій частині, що стосується

⁷ Див.: Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – 5-те вид., переробл. та допов. – К. : Атіка, 2009. – С. 15. Див. також: Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] / за ред. О. М. Бандурки. – Х. : Вид-во ХНУВС, 2011. – С. 11.

⁸ Кримінальне право. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. А. С. Беніцького, В. С. Гуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. – К. : Істина, 2011. – С. 47.

⁹ Там само.

стану виконання Україною своїх зобов'язань за міжнародними договорами кримінально-правового характеру та можливостей безпосереднього застосування їх положень у судовій практиці України. Слід констатувати істотне зростання кількості публікацій, які стосуються кримінально-правового значення рішень Європейського суду з прав людини, – лише з 2006 р. їх винесено понад сто. Це є підтвердженням того, що відповідні питання привертають увагу українських криміналістів і визнаються ними такими, що належать до предмета української кримінально-правової науки.

Що ж до кримінального права закордонних держав, то воно, по-перше, досліджується кримінально-правовою наукою «своїх» держав, по-друге, надто об'ємне, щоб українська кримінально-правова наука могла претендувати на те, щоб включати його до свого предмета. Напевно, мова може йти лише про те, що предметом української науки кримінального права виступають лише закономірності, що стосуються зарубіжного досвіду законотворення та правоза-стосування у сфері протидії злочинам, які можуть бути запозичені Україною. Мається на увазі як так званий позитивний досвід, що його варто сприйняти, так і досвід негативний, який має застерігати українських юристів від рішень, що себе скомпрометували за кордоном.

Висловлені міркування стосуються і віднесення до предмета науки кримінального права його історії. З огляду на те, що історія права, у тому числі й кримінального, є предметом науки історії права, варто уточнити, що до предмета кримінально-правової науки відповідні положення входять остільки, оскільки історичний досвід «заслужовує» бути використаним у сучасних умовах.

Характеризуючи вирішення питання про предмет кримінально-правової науки в публікаціях українських авторів, не можна не враховувати той факт, що у них справедливо звертається увага на необхідність віднесення до такого предмета принаймні ще двох груп положень. Одна група положень

стосується того, що предметом науки кримінального права є сама ця наука¹⁰. Вирішення методологічних проблем кримінально-правової науки, безсумнівно, є перед-умовою і запорукою її власного розвитку. Не буде перебільшенням сказати, що відсутність належної уваги до наукознавчих проблем кримінального права є однією з вагомих причин існуючих у цій сфері негараздів. Ще одна група положень, які є підстави віднести до предмета кримінально-правової науки, існує у зв'язку з необхідністю визначити місце кримінального права в загальній системі права. Особливу роль при цьому відіграють закономірності розмежування складів злочинів та їх відмежування від інших правопорушень і визначення співвідношення кримінальної та інших видів юридичної відповідальності¹¹. Аналіз публікацій українських авторів показує, що до 10 % з них стосуються саме «прикордонних» питань. Саме з питаннями розмежування складів злочинів між собою та їх відмежуванням від інших правопорушень науковці пов'язують значну кількість правозастосовних помилок; чи не найбільш яскраві недоліки нормативно-правових актів, на їх думку, полягають у відсутності вказівки на чіткі розмежувальні та відмежувальні ознаки складів відповідних правопорушень.

Із викладеного випливає, що на сучасному етапі розвитку кримінально-правової науки (з урахуванням, з одного боку, відсутності спеціальних досліджень, нерозробленості понятійного апарату, а з другого – положень загальної теорії наукознавства, існуючої бази публікацій, наявних у навчальній літературі міркувань) можна зробити висновок, що предметом кримінально-правової науки України є закономірності, що існують у сфері визначення суспільно небезпечних діянь та їх кримінально-правових наслідків. Таке загальне визначення передбачає конкретизацію вказаного предмета шляхом ука-

¹⁰ Див.: Хилюк, С. В. Розвиток науки кримінального права України після відновлення її державної незалежності (питання особливої частини) [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С. В. Хилюк. – Львів, 2007. – С. 1–2; Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. В. О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 22–23.

¹¹ Див.: Кримінальне право України. Загальна частина [Текст] : підручник / за ред. В. О. Навроцького. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – С. 21–22.

зівки на те, що до предмета науки кримінального права входять закономірні зв'язки і відносини, що стосуються:

1) створення, дії та вдосконалення кримінального закону (особливо законодавчих новел, які потребують першочергового наукового супроводу як на етапі законопроектних робіт, так і після кодифікації чи внесення поточних змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України);

2) практики застосування кримінально-правових норм (включаючи правила правозастосування в типових ситуаціях, подолання колізій та вирішення питань конкуренції, помилок та зловживань при застосуванні кримінального закону, ефективності правозастосування);

3) використання історичного досвіду законотворення та застосування кримінально-правових норм (зокрема, відновлення дії тих положень, які не заслужено «забуті», та запобігання помилкам завдяки врахуванню попереднього досвіду);

4) використання зарубіжного досвіду у сфері кримінального законодавства та правозастосування;

5) реалізації в Україні вимог міжнародно-правових актів про протидію злочинам (доцільності ратифікації Україною міжнародно-правових актів, що потребуватиме змін до національного законодавства, та вироблення пропозицій щодо необхідних та можливих змін до КК України, установлення форм, в яких має відбуватися безпосереднє застосування в Україні таких актів);

6) методологічних проблем науки кримінального права (та в широкому плані наукознавства в цій сфері);

7) співвідношення кримінальної та інших видів відповідальності за однорідні діяння (у тому числі межі дії кожної галузі, визначення співвідношення між нормами тощо).

Проблеми, які виникають у зв'язку з потребою точності та вичерпності у визначенні предмета науки кримінального права, можуть і повинні бути конкретизовані. Особливої уваги потребують питання, які стосуються спів-

відношення предмета науки власне кримінального права та предметів інших наук кримінально-правового циклу. Але це потребує спеціального монографічного дослідження. Поки що можна констатувати, що предмет науки кримінального права, по-перше, не тотожний предмету відповідної галузі права, по-друге, охоплює закономірності, які стосуються широкого кола феноменів, так чи інакше пов'язаних із визначенням злочинності та правових наслідків діяння, по-третє, не є незмінним.

Окреслення предмета науки кримінального права України тим самим означає і визначення завдань цієї науки. Адже завдання – наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи. Тому завдання науки кримінального права України – не що інше, як теоретичний аналіз її предмета, виявлення закономірностей, які стосуються окремих елементів, що утворюють указаний предмет.

Суть же науки кримінального права України виявляється в її функціях, тобто в призначенні, ролі, що відіграє ця наука. В українській кримінально-правовій літературі питання про функції відповідної науки привертало увагу дослідників. Існує низка публікацій у періодичних виданнях та збірниках наукових праць, які чи то спеціально націлені на вирішення питання про функції такої науки, чи в яких положення, що стосуються завдань і функцій науки, висвітлюються поряд із вирішенням більш загальних проблем¹². При цьому чи не всі автори акцентують увагу на тому, що наука кримінального права покликана відігравати активну роль у вирішенні важливої суспільної проблеми протидії злочинності та що ця роль аж ніяк не має зводитися до апологетики чинного за-

¹² Див.: Болдарь, Г. Є. До питання про завдання науки кримінального права на сучасному етапі розвитку українського суспільства [Текст] / Г. Є. Болдарь // Вісн. Запоріз. юрид. ін-ту ДДУВС. – 2010. – № 1 – С. 144–151; Борисов, В. І. Актуальні проблеми розвитку юридичної науки у галузі боротьби зі злочинністю [Текст] / В. І. Борисов, В. С. Зеленецький // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2003. – № 2 (33) – 3 (34). – С. 762–779; Костенко, О. Кримінальний кодекс і доктрина [Текст] / О. Костенко // Право України. – 2004. – № 7. – С. 43–47; Стрельцов, Є. Л. Сучасні завдання кримінально-правової науки [Текст] / Є. Л. Стрельцов // Унів. наук. зап. : часоп. Хмельниц. ун-ту упр. та права. – 2012. – № 1 (41). – С. 44–52; Туляков, В. О. Кримінальне право у дискурсі змін: від доктрин до реалізації [Текст] / В. О. Туляков // Актуальні проблеми держави і права. – О. : Юрид. л-ра, 2010. – Вип. 54. – С. 25–31; Лопашенко, Н. А. Функції уголовного права [Текст] / Н. А. Лопашенко // Проблеми пенітенціар. теорії і практики. – 2004. – № 9. – С. 75–83.

конодавства та правозастосовної практики. Теоретичний же аналіз функцій науки кримінального права передбачає звернення до загальних положень наукознавства.

Наука кримінального права не може мати інших за формою функцій, аніж будь-яка інша наука. Загальнови-знаним є те, що наука в житті суспільства відіграє пізнавальну, критичну та практичну функції. Специфіка цих функцій щодо науки кримінального права може бути розкрита при характеристиці змісту кожної із них.

Пізнавальна функція науки кримінального права полягає в тому, що ця наука займається створенням та відтворенням знання, яке набуває форми чи то гіпотези, чи то теорії. Адже кримінально-правова наука не може обмежуватися лише простим описанням певних фактів, подій, явищ. На основі встановлених із належною достовірністю фактів мають висуватися припущення щодо того, як будуть розвиватися події. У сфері кримінально-правової науки найчастіше як гіпотези висуваються пропозиції щодо внесення змін та доповнень до КК України. При цьому всі автори таких гіпотез щиро переконані в їх правильності та дієвості. Кількість пропозицій *de lege ferenda* не піддається підрахунку. На щастя, далеко не всі з них реалізуються. Однак і не всі слушні міркування беруться до уваги, що пов'язано з особливостями вітчизняної законотворчості.

Отже, гіпотеза, висунута в ході наукових пошуків, або спростовується та оцінюється як помилкове твердження, або реалізується. Реалізована, чи підтверджена, гіпотеза, знання, які досягли певного ступеня розвитку, переходять до розряду теорії. При цьому не будь-яка сукупність положень про досліджуваний предмет є теорією. Щоб перетворитися в теорію, знання повинні не лише описувати певні феномени, а й пояснювати предмети, події, явища. Тому науковою теорією виступає система узагальненого знання, яка дає цілісне уявлення про закономірні зв'язки та відносини досліджуваного об'єкта. Складається наукова теорія із системи взаємопов'язаних, логічно несуперечливих

тверджень.

Типовими теоріями, які сформулювала кримінально-правова наука, є теорія злочину, теорія кримінальної відповідальності, теорія покарання, теорія кримінально-правової кваліфікації та ціла низка інших. Таким чином, пізнавальна функція кримінально-правової науки полягає у висуненні гіпотез та створенні теорій, які описують, пояснюють та систематизують отримані знання. Тим самим отримані знання сприяють прогнозуванню подальшого розвитку у певній сфері.

Тому поширеною є думка, що пізнавальну функцію наука виконує задля того, щоб прогнозувати майбутнє (інколи прогнозування – прогностичну функцію – виділяють як самостійну функцію науки). Кримінально-правова наука свою пізнавальну, а тим самим і прогностичну роль виконує насамперед в аспектах: а) передбачення необхідних змін у законодавстві про протидію злочинам; б) оцінки майбутньої ефективності законодавчих новел; в) припущення про те, як ті чи інші нові законодавчі положення будуть застосовуватися у практичній правозастосовній діяльності. Якщо наука не заглядає наперед, якщо вона не йде попереду подій і не пропонує правильний шлях, то всі інші її функції стають у кращому випадку декларативними.

Критична функція кримінально-правової науки відображає необхідність оцінки виявлених закономірностей, тенденцій, процесів із метою спрямування їх у позитивне русло та запобігання негативним проявам. Загальновідомою є висловлена ще у 1963 р. думка нашого земляка та відомого російського вченого М. Д. Шаргородського, що «наука розпочинається там, де вона може сказати законодавцю: “Ні!”». Таким чином, функцією кримінально-правової науки є застереження законодавця від непродуманих, необґрунтованих, потенційно шкідливих, волюнтаристських, обумовлених лише злобою дня змін та доповнень до кримінального закону. Аналогічно кримінально-правова наука повинна діяти і щодо правозастосовної практики – виявляти її недоліки та помилки, показувати їх шкідливість, заперечувати щодо тенденцій та процесів правозастосування, які йдуть урозріз із загальновизнаними

(перевіреними та обґрунтованими) теоретичними положеннями, приписами закону, вимогами міжнародно-правових актів, справедливістю та ідеями верховенства права. Наука може виконувати таку роль щодо практики, оскільки її положення: а) виробляються поза корупційним тиском (по суті, не відомі випадки, коли б науковцю пропонували чи обіцяли винагороду за те чи інше висвітлення чи вирішення питання в науковій публікації чи виступі); б) зазвичай не прив'язані до конкретної життєвої ситуації; в) передбачають належне обґрунтування з використанням широкого спектра аргументів; г) формулюються без ієрархічного, адміністративного чи іншого впливу. Адже і в умовах радянського ладу, і зараз наука була та залишається чи не єдиним справді демократичним осередком життя суспільства.

У реалізації критичної функції кримінально-правової науки України належну роль покликані відігравати різного роду форми виявлення позиції вчених – колективні висновки щодо законопроектів, діяльність науково-консультативних рад при правозастосовних органах, робочі групи з підготовки пропозицій для законодавця та органів кримінальної юстиції, професійні об'єднання науковців. Діяльність указаних та інших колективних суб'єктів наукового процесу не применшує значення активної позиції окремих учених, громадянська мужність (яка, як відомо, вища за військову) покликана дати реальну, а не очікувану чи замовлену владою оцінку процесам та явищам, які існують у сфері кримінальної юстиції.

Практична функція кримінально-правової науки спрямована на вдосконалення оточуючого світу, принаймні у тій частині, яка пов'язана з об'єктом цієї науки. Насамперед вона реалізується у виробленні пропозиції з удосконалення кримінального законодавства та практики його застосування (що є продовженням пізнавальної функції та свідченням взаємозв'язку та взаємодії всіх функцій кримінально-правової науки). Наука повинна не лише оцінити їх стан, тенденції розвитку, висловити критичні зауваження, але й бути конструктивною – допомогти усунути виявлені недоліки, сформулюва-

ти рекомендації та пропозиції щодо правильного, науково обґрунтованого вирішення відповідних питань у сфері протидії злочинам.

Важливим аспектом здійснення практичної функції науки є освітня складова. Саме кримінально-правова наука повинна з безлічі наукових концепцій, теорій, ідей відібрати ті, які на сьогоденному етапі розвитку є панівними, достатньо аргументованими, такими, що перевірені часом та апробовані практикою, і запропонувати їх для вивчення в рамках відповідної навчальної дисципліни. Таким чином, кримінально-правова наука змістовно наповнює навчальний процес із курсу кримінального права, а також розробляє методи та форми навчання, формулює вимоги до осіб, які вивчають цю навчальну дисципліну. Недаремно по суті всі підручники та навчальні посібники з кримінального права готують ті, хто професійно займається наукою кримінального права. Традиційно найвидатніші вчені-криміналісти є й авторами найбільш вдалих підручників із кримінального права.

Характеристика практичної функції науки кримінального права буде неповною, якщо не вказати на те, що ця наука покликана обслуговувати свої власні потреби, а саме: а) забезпечувати відтворення наукового процесу завдяки підготовці нових кадрів із відповідної наукової спеціальності (підготовка аспірантів та докторантів, проведення захисту дисертацій); б) давати оцінку новим творам кримінально-правової тематики шляхом їх рецензування та іншого публічного обговорення; в) вести самоочищення через виявлення фактів плагіату та підготовки публікацій та дисертацій «на замовлення», а також реагування на тих, хто намагається увійти в науковий світ нечесним шляхом; г) організовувати ведення дискусій (передусім через проведення всіляких наукових форумів – конференцій, симпозіумів, диспутів); д) утворювати професійні об'єднання, асоціації тощо.

Звісно, функції кримінально-правової науки можна і потрібно аналізувати й більш скрупульозно та детально. Не викликає сумніву, що і ці питання заслуговують окремого монографічного дослідження, причому такого, яке про-

веде не початкуючий аспірант, а вчений, обтяжений роками досвіду наукової роботи, збагачений радістю спілкування з колегами, наділений відповідальністю за свою професію і мужністю сказати не лише те, що від нього хочуть почути.

Нарешті, аналіз функцій кримінально-правової науки передбачає оцінку того, як же вони виконуються. Тим самим буде дана характеристика сучасного стану цієї науки¹³.

Навроцкий В. А. Предмет, задачи и функции науки уголовного права

В статье исследованы определения категорий «предмет науки уголовного права», «задачи науки уголовного права», «функции науки уголовного права». На основании анализа существующей базы публикаций доказано и конкретизировано их содержание и определен круг функций. Подчеркивается необходимость конкретизации закономерных связей и отношений уголовно-правовой науки, что позволяет определить ее задачи.

Ключевые слова: наука уголовного права, предмет науки уголовного права, задачи науки уголовного права, познавательная, критическая и практическая функции уголовно-правовой науки.

Navrotskyi V.O. The Subject, Tasks and Functions of a Science of Criminal Law

The article is devoted to definition of categories «a subject of a science of criminal law», «tasks of a science of criminal law», «the functions of the criminal law science». On the basis of the analysis of the existing base of publications their content is proved and defined as well as the scope of functions is determined.

Key words: science of criminal law, subject of a science of criminal law, tasks of the criminal law science, cognitive, critical and practical functions of the criminal law science.

¹³ Оцінка автором сучасного стану української кримінально-правової науки відображена у низці окремих публікацій (див., наприклад: Навроцький, В. О. Чому законодавець та правозастосовна практика байдужі до рекомендацій кримінально-правової науки? [Текст] / В. О. Навроцький // Наука і правоохорона. – 2008. – № 1. – С. 37–44; Він же. О нравственности украинской уголовно-правовой науки [Текст] / В. А. Навроцкий // Актуальні проблеми кримінального права та кримінології : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 24 квіт. 2009 р.) / Донец. юрид. ін-т ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк : Норд комп'ютер, 2009. – С. 22–25; Він же. Чи перебуває вітчизняне кримінальне право в кризі? [Текст] / В. О. Навроцький // Юрид. вісн. України. – 2009. – 12–18 верес. (№ 37). – С. 6 ; 19–25 верес. (№ 38). – С. 6–7).